

ЕВОЛЮЦІЯ ЖІНОЧОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ В РОМАНІ Д.Г.ЛОУРЕНСА “КОХАНЕЦЬ ЛЕДІ ЧАТЕРЛЕЙ”

Девід Герберт Лоуренс розвинувся як письменник саме в той час, коли в Європі уже почалися феміністичні рухи. Поступово дискусії про проблеми статі перемістилися на сторінки тогочасних романів. Творчість Лоуренса стала значним вкладом у вирішення чи обговорення цих проблем. Теми, заторкнуті письменником, були настільки новими для літератури модернізму, що більшість критиків воліли забути, що сексуальна революція має обов'язково означати звільнення жінки від чоловічої залежності. Лоуренсове висвітлення статевого акту, використання словника сексуальності, зображення волелюбної жінки створили у західних літературознавців враження про Лоуренса як про феміністично налаштованого захисника жіноцтва [3, 56].

Однак, Кейт Мілет, аналізуючи свого часу роман Девіда Герберта Лоуренса «Коханець Леді Чатерлей» (1928) з точки зору сексуальної політики, зауважувала: "Сексуальна революція зробила дуже багато для визволення жіночої сексуальності. Лоуренс як незвичайно вправний політик добачив у цьому дві можливості: або революція надасть жінкам самостійності та незалежності, що була йому і страшна, і ненависна, або ж нею можна так маніпулювати, щоб створити нову залежність та підпорядкування, іншу форму згоди з чоловічим проводом та привілеями. Тепер уже менше покликалися на фригідну жінку вікторіанської доби, зате вважали, що коли знати, як підступитись, то й «нову жінку» можна підпорядкувати не тільки в ліжку, а й у інших царинах. Фрейдова школа поширила теорію «жіночої реалізації», «рецептивної» пасивності, уявного «дорослого» вагінального оргазму, що його деякі послідовники навіть тлумачили як заборону будь-яких контактів пеніса з клітором" [2, 386]. Дослідниця робить висновок, що такі уявлення, а їх поділяв Лоуренс, могли ставати в руках автора чудовим знаряддям поневолення жінки.

Роман "Коханець леді Чатерлей", що вперше побачив світ 1929 року, нікому не припав до смаку: в патріархальному суспільстві він був переслідуваний як порнографічний, в феміністичному колі – як жінконенависницький.

Однак поряд з тим, що роман міг реалізувати певну форму жіночого поневолення, як на цьому наполягає Кейт Мілет, у цьому творі спостерігаємо також специфічну еволюцію жіночої сексуальності, представити яку наважився Лоуренс. Пропонуємо простежити в романі на прикладі Констанції Чатерлей.

Перші критики роману, зважаючи на характер взаємин між Коні і Мелорсом, їх чуттєвість і пристрасть, необачно потрактували твір як історію ніжного кохання. Вони хибно розглядали пасивність і покірність Коні Чатерлей не лише стосовно її коханця Мелорза, а й стосовно її неповносправного чоловіка Кліфорда. Однак Лоуренс в романі “Коханець леді Чатерлей” навряд чи зобразив сучасну незалежну жінку, радше навпаки, книга представляє образ пасивної жінки.

Автор починає роман, в якому Коні освічена і вільнолюбна. Справді, Констанція була вихована в родині митців, отримала непогану освіту закордоном, студіюючи мистецтво і музику. Однак від самого початку твору вона виступає як цілковито пасивна. Спершу її покохав Майкаліс, приятель Кліфорда, але вона не мала наміру віддаватися цьому чоловікові. Проте згодом Кліфорд захотів, щоб вона народила дитину від іншого чоловіка: він уявляв, що ця дитина могла б вважатися їх власною. Те, що відбулося між Коні і Мелорзом було нічим іншим, як фізичне притягання. Від їх першої зустрічі Мелорз правував, а Коні підкорялась. Тому в історії з Мелорзом Коні грає пасивну роль. Навіть не зважаючи на те, що Мелорз

належить до нижчого класу, нічого не міняє: він чоловік і тому головний.

Ось якою ми застаємо героїню на початку твору: «Констанс була рум'яною дівчиною селянського типу, з м'яким каштановим волоссям, міцним тілом, та плавними рухами, сповненими разом з тим якоюсь особливою енергією. В неї були допитливі очі й ніжний ласкавий голос. Здавалося, що вона тільки-но приїхала з рідного села» [1, 26].

Цікаво відзначити, що в період статевої зрілості Констанс не цікавили статеві відносини, хоча її перший статевий досвід відбувся, коли їй виповнилось вісімнадцять років. За словами розповідача, це була необхідність так званої «розплати за нестримний обмін словами»: Констанс була щаслива від спілкування, а не від злягання. Таким чином, дівчина по-справжньому закохувалась в чоловіків не через сексуальну, а через словесну до них прихильність. Тим не менше, хоча й незначний, але саме статевий досвід допоміг Констанс розквітнути: «Її форми округлюються, пом'якшується дівоча незграбність, а вираз обличчя стає збентеженим або переможним» [1, 34].

Отож, у вісімнадцять Констанс розквітла, а у двадцять три почала в'янути, адже її чоловік повернувся з війни понівеченим калікою: з життєрадісного, сповненого сил юнака він перетворився на напівлюдину в інвалідному візку, що правив тепер йому за єдиний засіб пересування, а, можливо, навіть існування. Саме цьому чоловікові молода дружина повинна була пожертвувати все своє подальше життя. Подружжя не могло продовжити свій рід через каліцтво Кліфорда. Ця обставина стає основним джерелом конфлікту в романі.

Можливо, Констанс і терпіла б чоловікову зневагу до людей, що не належали до його класу аристократів, гонитву за продажною богинею письменництва чи хлоп'ячо-маніакальне захоплення вугільною промисловістю, якби він міг дати їй дитину, але цьому не судилось статись і їхній шлюб був відтепер приречений.

Мало того, Констанс втрачала шанси самореалізуватись як особистість, оскільки вони переїхали з Лондона у передмістя невеличкого шахтарського містечка, де з жінок була лише прислуга. А чоловіки приїздили у Регбі різні, переважно це були Кліфордові друзі, за словами розповідача, «інтелектуальний цвіт нації». Саме тоді у них тривали довгі, однак малозмістовні бесіди, при яких обов'язково мала бути присутня Констанс, хоча участі у цих розмовах та псевдо-філософських роздумах їй брати було абсолютно необов'язково.

Саме ця ситуація надихає молоду жінку на гостру необхідність пригадати її дошлюбний досвід, коли Констанс могла спілкуватись з хлопцями на будь-які теми і почувалась при цьому вільно, бо у випадку з Кліфордом і його самовдоволеними друзями-інтелектуалами Констанс отримала лише пасивну роль слухачки і її втручання було неможливим та й непотрібним. Цим пояснюється роздратування чоловіків, коли при нагоді Констанс не втрималась і втрутилась в одну з їхніх розмов, сказавши, що хороші жінки існують (на думку чоловіків, які були на той момент у кімнаті, хороших жінок не існує в принципі): « - На світі є гарні жінки, — сказала Коні, підвівши голову й нарешті заговоривши. Чоловіки обурились. Їй належало нічого не чути. Їм було нестерпно, що вона так уважно слухала їхню розмову» [1, 59].

Так у Констанції визріває бажання щось змінити у своєму житті, вступивши у зв'язок з письменником Майкалісом, котрий міг би подарувати їй вільність слова і думки, який повернув би її до життя вільної, впевненої у собі, духовно відродженої і готової до нових стосунків жінки, саме тої вісімнадцятирічної Коні, яка могла вільно висловлюватись і погоджуватись чи не погоджуватись із чоловіками, які б не дозволили собі «закрити рота» жінці, чи відкрито виявити своє невдоволення її висловлюваннями. До того ж, у Констанс була велика перерва в інтимних стосунках, що теж не могло не позначитися на її здоров'ї і психіці: «Замість того, щоб досягнути, тверді вигини її тіла навпаки ставали плоскими і якимись кострубатими. Так ніби йому бракувало сонця й тепла; воно було трохи сіруватим і хирлявим. Позбавлене справжньої жіночості, воно не досягло хлоп'ячості, легкості, прозорості, а натомість стало тьмяним. Досить великі груди мали грушоподібну форму. Та вони здавалися трохи нестиглими, кислуватими, ніби не на своєму місці. І її живіт втратив свіже округле саяво часів молодості, часів того німецького хлопця, який справді фізично любив її. Тоді, юний і

жадаючий, цей живіт мав свій справжній вигляд. Тепер він ставав в'ялим і хоч плоскішим, тоншим, та це була в'яла тонкість. І стегна, колись такі пружні й сяйливі в своїй жіночій округлості, якимось чином так само ставали пласкими, в'ялими, незначними» [1, 105].

Судячи з цього уривку, виконаного з позиції Констанс, у жінці прокинувся материнський інстинкт, нестримний і непереборний потяг позбавитись «грушоподібності» чи «в'ялості», непереборне бажання дати нове життя, присвятити себе, а, можливо, навіть пожертвувати себе людині, яку вона могла б любити усе своє життя, оскільки любові не могла дати жодна із близьких до неї людей, ні Кліфорд, ні Майкаліс, ніхто інший, аж поки не з'явився Олівер Мелорз, лісник, якого найняв Кліфорд, і з'явився він саме в той момент, коли Констанс роздумувала над народженням дитини від іншого чоловіка. Прикметно те, що цю ідею запропонував Констанс сам Кліфорд.

Мелорз уникав будь-яких контактів з людьми, бо хотів бути подалі від цивілізації, промислового світу, грошей, пліток і усього того абсурду, що відбувався за межами лісу. Це відлюдництво, незісутність цивілізацією і викликало в Констанс потяг до цього чоловіка, адже одне з не багатьох місць де вона почувалась заспокоєною і усамітненою був ліс: «Коні уважно за ним спостерігала. І тепер вона помітила ту ж саму відлюдну самотність, що запам'яталась їй, коли застала його голим – самотній і зосереджений, як звір, котрий сам полює, і водночас невеселий, як душа – втікачка, втікачка від усіх контактів з людьми. Навіть тепер він мовчки, терпляче відступав від неї. Саме спокій і позачасове терпіння цього нетерплячого й пристрасного чоловіка пронизали все ество Коні. В його нахиленій голові, в швидких і спокійних руках, у вигині його тонких і чуттєвих стегон вона бачила це, бачила щось терпляче і приховане. Вона відчула, що його життєвий досвід значно глибший і ширший за її власний і можливо, убивчі ший. І це звільнило її від себе самої, вона майже позбулася відповідальності» [1, 134].

Не важко помітити, що Констанс, як і Мелорз, шукала усамітнення, відсторонення від усього світу, особливо, коли відчула відразу до Кліфорда і його друзів - інтелектуального цвіту нації, навіть до Майкаліса, якого певний час кохала, як це їй здавалось.

Отож, відразу до всіх пробудила в Констанс бажання бути на самоті. Єдині істоти, котрі могли пробудити в ній теплі почуття і позитивні емоції, були курчата фазанів, яких вона приходила поспостерігати, попоїти чи погодувати до будиночка лісника, де й зустрінеться з відлюдником-Мелорзом, а двоє самотніх і в той же час зв'язаних сімейними узами (Констанс перебувала в шлюбі з Кліфордом, а Мелорз, хоч і не жив із своєю дружиною, офіційно розлучений не був) були приречені об'єднатись і продовжити опиратись підлому і підступному світові разом. Констанс і Мелорз скорилися долі і своєму взаємному некерованому потягу: «Адже зненацька він відчув, як між стегнами сіпає й калатає давнє полум'я, що, як він сподівався, згасло навіки. Він боровся з ним, відвернувшись від неї. Та воно сіпало, сіпало кудись униз, віддаючи аж у коліна...Вогонь у стегнах раптом ужалив ще сильніше...Він поклав їй руку на плече, й ніжно, повільно вона помандрувала вниз вигином її спини, сліпо, сліпими пестливими ривками до вигину її зігнутих стегон. А там його рука ніжно-ніжно, в сліпій інстинктивній ласці погладила її» [1, 175].

Після першої інтимної зустрічі їхні відносини почали розвиватись стрімко і Констанс вже вирішила для себе, хто буде батьком її майбутньої дитини. Цей дуже відважний крок наштовхує на думку, що кохання до Мелорза було сильніше за страх перед Кліфордом, місис Болтон, та жорстоким суспільством, яке ніколи не пробачило б такої вільнодумної неосудності цим двом зухвалим представникам різних класів, а також виклику який вони насмілились кинути усім. Мелорзу було все одно, що скажуть чи подумают люди. Єдине, що його турбувало, це та особа жіночої статі, до якої він відчував такий сильний потяг, та, з ким він міг би бути по-справжньому ніжним і чуттєвим: «Та можливо це й краще. І врешті він був добрий до тієї жіночої статі, що живе в ній, як не був ще жодний мужчина. Чоловіки ставилися дуже добре до неї як до людини, але жорстоко, як до жінки, зневажаючи чи взагалі не помічаючи її. Мужчини страшенно добре ставилися до Констанс Рейд чи до леді Чатерлей, але зовсім не до її утроби. А він не звертав жодної уваги на Констанс або на леді Чатерлей;

він просто лагідно погладив її стегна та груди» [1, 184].

Прикметно також те, що у той же час Мелорз намагається боротись із своєю пристрасною до Констанс. Він розмірковує про жінок, про те, якими жінки є насправді, коли йдеться про статеві відносини, як вони ведуть себе під час злягання. Констанс і стає втіленням усіх цих типів жінок за типологією Мелорза: «Та, на мій досвід жінки загалом такі: більшість з них хочуть чоловіка, але не хочуть сексу, та примиряються з ним, як з необхідністю. Найстаромодніші з них просто лежать, як дошки, і дають тобі волю. Потім кажуть, ніби люблять тебе. Та саме воно для них ніщо, щось відразливе. Більшості чоловіків це подобається. Я таке ненавиджу. А от облесні жінки прикидаються, що вони не такі. Вони прикидаються пристрасними і чутливими до насолоди. Та все це небилиці. Вони роблять вигляд. Далі йдуть такі, котрі люблять усе, всякі обійми, й пестоші, і пози усі крім природної. Вони завжди примушують тебе кінчати не в ту мить, коли треба. Далі йдуть тверді, яких дідька лисого примусиш закінчити, це – такі як моя жінка. Ці хочуть грати активну роль. Далі є просто мертві всередині, просто мертві, і про це знають. Далі йдуть такі, що викидають тебе, раніше ніж ти справді «дійдеш», а потім корчаться аж доки знов настроюються на тебе. Останні найчастіше лесбіянки» [1, 310].

Лоуренс підкреслює перемогу і право чоловіка і поразку та залежність жінки у своїй книзі. Тому Коні, розумна сучасна жінка зведена до інструменту і коханки. Вона слабка жінка, не здатна самостійно прийняти рішення. І навіть якщо б вона могла зробити вибір між Мелорзом і Кліфордом, вона все одно залишилася б або інструментом Мелорзового статевого задоволення, або декоративною річчю в Кліфордовому домі. Тому сьогодні можна додати певний цинізм в тому образі жінки, який створив Лоуренс, хоча неможливо заперечити, що в цьому жіночому персонажі існує певна привабливість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лоуренс Д.Г. Коханець леді Чатерлей / Пер з англ. Соломії Павличко. - К.: Основи, 1999.
2. Мілет К. Сексуальна політика / Пер. з англ. - К.: Основи, 1998. – 620 с.
3. Parvindakht Hamilinia. D.H. Lawrence's Portrayal of Women. - Florida: Florida Atlantic University, 1984. - 66 p.
4. Krouse Tonya. The Opposite of Desire: Sex and Discourse in D.H. Lawrence, Virginia Woolf, and James Joyce. Massachusetts, Waltham: Brandeis University, February 2004. - 314 p.
5. Wuchina D.E. Sexual Polarization in D.H. Lawrence: A Study of the Doctrine and the Five Major Novels. The University of Maryland, 1997. - 407 p.
6. Wright Pamela. A Language of the Body: Images of Disability in the Works of D.H.Lawrence. - Washington: Washington State University, 2006. - 196 p.